

IFJÚSÁG – STÁTUS ÉS SZEREP

A társadalom átrétegződési folyamatában olyan strukturális változásokkal számolhatunk, melyek alapvetően érintik az ifjúságkutatás elméletét és gyakorlatát. Többek között meg kell határozni a rétegződésnek azokat a legfontosabb ismérveit, melyek alapján felfedhetők a strukturális összefüggések fejlődési irányzatai. Továbbá tisztázni kell, hogy a társadalom alaprétegeinek egymáshoz való közeledése mint a társadalom alapstruktúrájában (osztálytagozódásában) lezajló folyamat hogyan függ össze a foglalkozási és egyéb csoportok további *differentiálódásával*. Következésképpen ki kell dolgoznunk a társadalmi rétegződés stratégiai célkitűzésének megfelelő jövőbeli modelljét.

Hol az ifjúság helye ebben a modellben, hogyan illeszkedik az egészbe, és melyek sajátos vonásai?

Nem kétséges, hogy az ifjúság maga is osztályok, rétegek, foglalkozási kategóriák szerint tagolódik; mivel ezek mindegyikének szerves része, munkamegosztásban elfoglalt helye, magatartása, elvárásai, társadalom- és értékfelfogása a megfelelő csoportéval azonos. De ez csak a kérdés egyik oldala. Az ifjúság mint e csoportok része sajátos helyzetben van. A sajátos helyzet sajátos vonásokat eredményez. Ez bizonyos vonatkozásban az ifjúság különállásához vezet mindegyik csoporton belül.

Feltevésünk szerint az ifjúságot elsősorban nagyobb fokú *egyéni átrétegződése* (mobilitása) különbözteti meg az említett csoportoktól, bár ez a különbség az egyes társadalmi-foglalkozási kategóriák esetében nem feltétlenül azonos. Ebből az következik, hogy az ifjúság *viszonylag homogénebb*, főleg a képzési, szakmai és általános műveltségbeli szintet, politikai-ideológiai nézeteket, személyiségmodelleket, eszményeket és értékorientációt illetően. Ez azonban nem zárja ki a nemzedéken belüli eltéréseket. Az ifjúság számára adott státus- és szereplehetőség az előző nemzedékekénél jóval *gazdagabb*.

Az ifjúság sajátos mozgása az adott strukturális fejlődésben valószínűleg az ifjúság átrétegződését vonja maga után. Ez számtalan vonatkozásban a társadalom holnapi rétegződését ígéri, előrejelzi annak jövő modelljét. Társadalmunk átrétegződése elképzelhetetlen volna a státusrendszer fokozatos átalakítása nélkül. Bár ez az átalakulás a legtöbb korosztályt érinti, mégis inkább a fiatal népesség meghatározó élménye.

Ezzel a hipotézissel vág egybe az RKP Országos Konferenciájának előrejelzése: „Mélyreható minőségi változások következnek be az ország társadalmi struktúrájában. A gazdasági-társadalmi tevékenységben foglalkoztatottak száma 1990-ben több mint 11 millióra fog növekedni, s ezek közül 9,5–10 millió alkalmazott lesz. Még inkább fokozódik majd a munkásosztálynak szocialista társadalmunk fő társadalmi erejeként betöltött szerepe. Az iparban és az építőiparban foglalkoztatott lakosság részaránya a foglalkoztatott lakosság egészében 1990-ig mintegy 50 szá-

zalékra emelkedik, míg a mezőgazdaságban foglalkoztatott lakosságé 10—15 százalékra csökken.“ (*Jelentés Romániának a következő évekre szóló és távlati gazdasági-társadalmi fejlesztéséről, a társadalom tervszerű vezetésének tökéletesítéséről és a szocialista demokrácia fejlesztéséről, a pártnak a szocializmus és a kommunizmus építésében betöltött vezető szerepe növekedéséről a párt és az állam nemzetközi tevékenységében.* Előterjesztette Nicolae Ceaușescu elvtárs, a Román Kommunista Párt főtitkára az RKP Országos Konferenciáján. Bukarest, 1972.)

Nyilvánvaló, hogy ezek a nagy horderejű változások elképzelhetetlenek a fiatal nemzedék pályairányításának és felkészítésének *előzetes* tudatosítása nélkül. A fiatalok népességben rejlő tartalékok teszik lehetővé a munkaviszonyban állók arányának növelését a nem keresőkhöz képest, egy új munkásnemzedék kialakítását. Elsősorban és főként a fiatalok költözik faluról városra, s lép be az ipari termelésbe. Az ifjúság idejében történő átrétegződésének, a strukturális változásokba való beilleszkedésének legfőbb „műhelye“ maga a változó iskola, mindazokkal az intézkedésekkel együtt, melyek az oktatás és nevelés további tökéletesítésére irányulnak. Köztudott az iskola diszfunkcionalitása. Okai részben objektívek, részben személyiek: oktatási folyamat és gazdasági követelmények, iskola és társadalmi élet, egyéni törekvések és társadalmi szükségletek eilentmondására vezethetők vissza. E folyamat vezetése tudományos fokon nemcsak az eredmények, hanem az ellentmondások tudomásul vételét is megköveteli. A valóság feltárásában, a megfelelő nevelésügyi döntések előkészítésében nélkülözhetetlenek a társadalomtudományok.

Szükségesnek érezzük tehát az ifjúság mai, konkrét rétegződési viszonyainak feltárását. Ez véleményünk szerint csak megfelelő elméleti alapozással lehetséges, kidolgozott hipotézisekkel és módszerekkel. Felvetődik a kérdés: mi az ifjúság státusa és szerepe?

Mi az ifjúság?

Sokan azt tartják: az ifjúság *átmeneti időszak* a gyermek- és felnőttkor között. Szófejtő logikával: *serdülő* az, aki még serdül; *felöltt* pedig az, aki már felnőtt. A serdülőkort tehát felnőttet „farag“ a gyermekből. Mások a pszichofiziológiai tényezőket hangsúlyozzák. A fizikai és pszichikai változások szükségképpen megbontják a gyermeki harmóniát, és az új pszichofiziológiai valóság csak a felnőttkor határán jut ismét egyensúlyba. A serdülőkort tehát a neurózisok, lelki sérülések, stresszhelyzetek időszaka. Még azok a szakemberek is, akik különben társadalomlélektani vagy szociológiai szempontból végzik az elemzést, legtöbbször nem lépnek túl a „beavatási szertartás“ analógiáján. A serdülőkort ebben a felfogásban is csak közzjáték, ideiglenes állapot, amelyben a serdülő elsajátítja a „felnöltt szerepet“, ez a folyamat tehát lényegében nem autonóm, a serdülőkornak nincs saját státus- és szereprendszere.

Az a lekezelő szülői közhely emelkedett itt tudományos rangra, mely szerint a serdülő gyermeknek érett, felnőttnek éretlen. A serdülőkort és általában az ifjúság tehát egy meghaladott (gyermeki) és egy még el nem ért (felnöltti) állapot közt elterülő „senki földje“. A serdülőnek nemcsak

a hangja „mutál“, hanem a helyzete is, s ez a „mutálás“ furcsa, ellenőrizhetetlen, hol a múlt, hol a jövőre emlékeztet. De vajon ebből az következik-e, hogy a serdülőnek nincs saját „hangja“? Vajon nem sajátos-e a hangszíne, s főként a mondanivalója, mely ha átmeneti is a folyamat egészéhez képest, adott időszakban mégis *viszonylag állandó*? Vajon nincs-e az ifjúságnak sajátos, jelenhez kötött státusa és szerepe, melyet nemcsak a múlt, hanem a jövőhöz mérve lehet megérteni, hanem önmagában is?

Erik Erikson az emberi élet ciklusában a serdülést olyan „*társadalomlélektani moratórium*“-nak tekinti, mely a nemi érettség bekövetkeztétől a felnőtt felelősségrendszer kialakulásáig tart. A serdülőkort tehát egyfajta *késleltetési helyzet*. A nemi érettség alkalmassá teszi a serdülőt a nemi életre, de nem hatalmazza fel rá, szexuális kapcsolatokat csak később létesíthet, házassági keretek közt pedig csak a felnőttkor elején. Fizikai és intellektuális képességei alkotó tevékenységre jogosítják fel, neki mégis inaskodnia kell. Csak kivételesen végez társadalmilag konkrétan hasznos tevékenységet, hacsak a tanulást nem számítjuk annak. A termelőmunka felelőssége szintén a felnőttkor küszöbéig tolódik ki. A serdülő kialakuló öntudata, világnézete, értékrendszere, kötelességérzete, a társadalmi követelményekhez, normákhoz való pozitív vagy negatív viszonya mind azt bizonyítja, hogy megérett már a felelősségre, de azt a felelősséget is csak mint a jövő lehetőségét éli át, mikor egyenjogú félként léphet majd be a felnőttek társalmába; addig azonban meg kell elégednie a „*felelőtlenességgel*“. Úgy társadalmiasul, hogy átmenetileg magányosnak érzi magát. A gyermeki felnőttutánzásból, a külső tekintélynek való engedelmességből kilépve mind határozottabb vonásokkal rajzolja fel saját, autonóm eszményeit, de önállóságát mindaddig titkolnia kell, amíg be nem fogadja őt a felnőttek közössége. Más szóval sajátos serdülői STÁTUSÁnak nincs a valósághoz mérhető SZEREP-megfelelése, ha a társadalom csak gyermek- vagy felnőtt szerepeket ismer el.

Igaz, az ifjúság felfogható úgy is, mint az egyén fejlődésének egy szakasza: a serdülő már valóban nem gyermek, és még valóban nem felnőtt. De ebből semmi esetre sem juthatunk olyan ifjúságfelfogáshoz, mely elmosza azt a tényt, hogy e valamikor átmeneti életszakasz a történelmi változások következtében ma már az *egyén és közösség szempontjából egyaránt önálló fejlődési szakasz*.

Mert nem az a kérdés, hogy volt-e vagy van-e ellentmondás az ifjúság státusa és szerepe között. A kérdés az: örök-e ez az ellentmondás. Az életkor „eredendő struktúrájából“ következik-e elkerülhetetlenül, vagy ez az ellentmondás az életkori struktúrának csak egy konkrét történelmi-társadalmi megjelenési formája? Válaszunk a következő: a MAI IFJÚSÁG történelmileg más, mint az előző korok ifjúsága. Egyéni életszakaszából, egyszerű átmeneti helyzetből az *ember sajátos közösségi létformájává* vált.

Nemcsak arról van szó, hogy a fiatal népesség számbeli robbanásának korát éljük. Vagy nemcsak arról, hogy a serdülőkort szakasza meghosszabbodott. A gyökeresen új az, hogy az életkor társadalmi kategóriává válik, melynek saját dimenziói és viszonylagos stabilitása van. A társadalomban objektív módon jelentkezik ez a közösség (STÁTUS), de

Imecs Márton fotója

a társadalom nem biztosítja a serdülő számára az objektív folyamatnak megfelelő jogok és köteleességek szubjektív együttesét.

Az ifjúkor az első olyan objektív közösségi helyzet, melyben tudatilag megalapozódik az ember társadalmi természete. Véletlen, alkalomszerű csatlakozások helyett az ember tudatosan építi társadalmi kapcsolatrendszerét. Az ifjúság tehát csak annyiban társadalmi tény, amennyiben társadalmi tetté válik. Az ifjúság társadalmi tény, de csak abban az értelemben, amelyben társadalmi tett is; s ez az a társadalmi tény, amelynek kényszerűségét össze szoktuk téveszteni létrejöttével.

Az idő tehát a szociológiai értelemben vett ifjúság egyik legfőbb, talán alapvető dimenziója. Mint minden társadalmi tény, az ifjúságot persze *leíró* szempontból is vizsgálhatjuk, de lényege a *történelmiség*. Az ifjúkor a személyiséget a társadalmi lét olyan pályájára „lövi ki”, amelyen a „kezdősebességtől” sok minden függ a későbbiekben. Ez az életszakasz határozza meg az ember társadalmi személyiségét, s ez rakja le az ember társadalmi beilleszkedésének alapjait. A fiatal nemzedék társadalmi csoportjára az jellemző, hogy a benne lezajló folyamat csak időseikben képzelhető el. Az ifjúság társadalmi léte és tudata a jövőre irányuló, PROSPEKTÍV.

Ifjúságkutatásunk alapvető hipotézise tehát a következő: a keletkezés és létezés sajátos azonosságában megjelenő ifjúság tudományos és tényszerű vizsgálata csak akkor lehet igazán eredményes, ha feltárja a *jelenlegi, valóságos* és a *jövőbe vetített, eszményi* státus és a megfelelő szerepek dialektikus viszonyát.

Mai státusok — megálmodott státusok

A serdüléssel nemcsak a nemek differenciálódása s az ember fizikai és pszichikai egyéniséggé válása jár együtt. A serdülés *második születés*, társadalmi és erkölcsi vonatkozásban az ember ekkor lesz igazán egyéniség. A vele egykorúakhoz vonzódva olyan társadalmi csoportot alkot, mely éppen csoportvoltában tudatosítja (történelmileg meghatározott) viszonyát önmagához és a társadalomhoz. Egyén és közösség számára egyaránt a serdülőkor teszi tehát lehetővé, hogy felismerjen és tudatosan magáénak valljon egy olyan státus- és szereprendszert, mely nem független a különböző társadalmi, politikai, gazdasági és művelődési változóktól. Az ifjúság sajátos státusát és szerepét a családon kívüli és családon belüli viszonyok megváltozásában, a kapcsolatok új típusainak és formáinak kialakulásában kell látnunk. A család többé-kevésbé patriarkális világából a serdülő kilép a társadalmi kapcsolatok határtalan terébe. A társadalmi szerepek özőnében egy ideig az iskola, az informális kortárs-csoportok vagy az ifjúsági szervezetek szerepközvetítő funkciójára van utalva, melynek biztonságos köréből egyre közvetlenebb és tartósabb társadalmi kapcsolatokat teremt a felnőttekkel.

A serdülőnek mint a közösség tagjának ettől fogva kettős élettörténete van, életének szigorúan egyéni eseményeire mind társadalmibb vonatkozású „életrajz” épül rá. Egyre több elismerést és ezáltal egyre nagyobb felelősséget kap a közösségben, ahol helyét első fokon családjában, társadalmi osztályában, foglalkozási csoportjában elfoglalt pozíciója határozza meg, vagyis ahhoz a környezethez való viszonya, amelybe beleszületett. Ilyen értelemben azt mondhatjuk, hogy a státusok és szerepek elsősorban és általában apáról fiúra szállnak (a kivétel csak erősíti a szabályt). Ez azonban nem jelenti az öröklött szerepek szolgálai másolását, már csak azért sem, mert családjában és társadalmi csoportjában elfoglalt helye nem teszi ezt számára lehetővé. Helyezete a szinte elkerülhetetlen „marginalitás”. Nem állít elő anyagi értékeket, tehát anyagi felelőssége sincs. A „családfőhöz” képest alárendeltségi viszonyban van, s ez a függőségi helyzet elsősorban a felnőtt szerepek elsajátítását írja elő számára. Oktatási helyzete azért hosszabbodik meg, hogy minél jobb felnőtt legyen belőle. Lehet, hogy ebben az ifjúságszemléletben egy tekintélyelvű, egyenlőtlenségen alapuló világ reflexeit érzük tetten, de a leírás hasonlósága ellenére sem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat az objektív folyamatokat, melyek az ifjúság felnőtté válása valóságának és lehetőségének szembesítéséből fakadnak.

Másfelől minden új nemzedék társadalmi rétegződése új történelmi körülményekhez igazodik, mások a feltételek, mint az előző generációk esetében. Ebből viszont az következik, hogy ha a fiatal át is veszi szüleinek státus- és szereprendszerét, tudatosan vagy inkább öntudatlanul átgyúrja ezt az örökséget. Az is előfordulhat, hogy tartalmában és formájában radikálisan elütő státus- és szereprendszert épít fel magának. Persze az elsajátított szerepek nemcsak *családi vonatkozásúak* (foglalkozás, a társadalmi hierarchiában elfoglalt hely, presztízs, életszínvonal, műveltségi szint stb.), nemcsak *mikroszociálisak* (társadalmi-gazdasági környezet, család- és személyközi kapcsolatok stb.), hanem elsősorban *makro-*

szociálisak (amelyek tehát az osztályviszonyokkal, a nemzeti hovatartozással, az illető ország és kor társadalmi-politikai jellegével függnek össze).

Az ifjúság státusának és szerepének ez a társadalmi meghatározottsága nem került el a kutatók figyelmét. Elsősorban az amerikai iskolához tartozó szociológusok vizsgálták ezt a kérdést, mégpedig abból a szempontból, hogy az ifjúság hogyan sajátítja el a felnőtt-szerepeket. A fiatal nemzedék státusának és szerepének sajátosságát főként a serdülés átmenetiségében látták, s szem elől tévesztették egyrészt a serdülők státusában és szerepében bekövetkező változásokat, másrészt e státus és szerep folytonosságát. Ifjúságfelfogásuk fő hibája mégsem ez. Pontosan annak a ténynek nem tulajdonítanak fontosságot, sőt egyesek tudomást sem vesznek róla, mely a mi felfogásunknak igen lényeges eleme, s amelyet mellőzve lehetetlen ezt a jelenséget a maga összetettségében, teljességében és dialektikájában feltárni.

Arról van szó, hogy a serdülő nemcsak hogy nem másolja le gépiesen elődeinek státusát és szerepét, hanem (még ha át is veszi) alkotó módon megváltoztatja azt. A serdülésnek jellegzetes vonása ugyanis a *jelen és jövő szembevetése*. Sokan éppen ezt nem veszik észre, pedig kézenfekvő, hogy éppen jelen és jövő dialektikusan ellentmondásos viszonyából ered a serdülőkor sajátos státusa és szerepe.

Az ifjúkor nemcsak az első önálló státus—szerep-együttes megvalósításának kora, hanem a jövőtervezés életkora is. A serdülő adott korba, országba, társadalmi-művelődési környezetbe születik bele, adott politikai és ideológiai tényezőkkel lép kölcsönhatásba, s közben — a nevelés termékeként — maga is adott státusba lép, pályát, életcélt, életeszményt választ. Az álmodozás, a tervezés kora ez, a vágyak tudatosításának kora.

Az ifjúság tehát múlt, jelen és jövő hármas feszültségében él. Nem pusztán előállított termék, hanem alkotás és önalkotás. Nem pusztán adottság, hanem cselekvés. Nem a felhalmazott tapasztalatok gépies összegezése és nem a jövő alternatíváinak ömlesztett szintézise, hanem helyzet és cél állandó szembevetése, a jelenlegi státus- és szereprendszer állandó újjáalakítása, átépítése s a jövőbeli státus- és szereprendszer állandó újratervezése. Az ifjúság tehát az adott korban és adott közösséghez tartozó ember önidentitásának első társadalmi jelentkezése, mely összeköti a spontán cselekvést a tudattal, a játékot a munkával, a konformálódást az autonómiával, a példaképet az eszménnyel, a mimesist a poézissal.

Mіндеzt egybevetve az a meggyőződésünk, hogy az ifjúság csak úgy értelmezhető és határozható meg, ha nemcsak mai státusát és szerepét vesszük figyelembe, hanem azt is, amit a jövőbe vetít magának. Az ifjúság fogalmát csak úgy tudjuk a maga mélységében és plaszticitásában megragadni, ha az ifjúságot *helyzet és keletkezés, jelen és jövő, valóság és eszmény* dimenzióiban gondoljuk el. Csak ebben az összefüggésben tárható fel és fejthető ki az ifjúság jellegzetességeinek és folytonosságának, állandó és változó vonásainak, konformizmusának és kontesztációjának, alkalmazkodásának és lázadásának, az „örökölt“ társadalmi, erkölcsi, művelődési értékeihez való immanens és transzcendens viszonyának bonyolult tartalma.

Státus és szerep objektív valóságába helyezve az ifjúság tehát az a társadalmi kategória s ugyanakkor az emberi fejlődésnek az az életkori

szakasza, mely létében és tudatában egyaránt feszültségektől terhes, s ezt a feszültséget az ifjúság követelte és az ifjúság számára biztosított mai státus és szerep, valamint a jelen és jövő státus- és szereprendszerének dialektikusan ellentmondásos viszonyával magyarázhatjuk.

A modern társadalom létrehoz egy társadalmi realitást — az ifjúság aránya a teljes népességben (ha nem is egyformán), de *minden* társadalmi osztály és réteg sajátos valóságaként jelentkezik, időben is tágul az ifjúság alsó és felső korhatára (12—20 év). Jól meghatározott gazdasági és társadalmi vonatkozásokban azonban nem biztosítja számára a státusának megfelelő szerepet, marginális helyzetben tartja, továbbra is átmeneti, kétértelmű valóságként számol vele. A valódi státus és a számára előírt szerepek, a nagykorúság valódi és társadalmilag szentesített korhatára, a szubjektív és társadalmi lehetőségek ellentmondása valamennyi érintett országban az ifjúság elidegenedéséhez, frusztrációjához vezet, szembeállítja az ifjúságot nemcsak a felnőttekkel, hanem a társadalom egészével, a különbségeket ellentétekké élezi, a megszakítottság és folytonosság természetes egységét „szakítássá“, a nemzedékek közti „szakadékká“, „nemzedéki konfliktussá“ merevíti. És fordítva: csak az ifjúság sajátosságainak elismerésével, a státusának megfelelő szerep biztosításával lehet a serdülőket „bevonni“ a társadalmi változások dinamikus folyamatába. Ebben a folyamatban az ifjúság egyrészt különösségében, másrészt az egészszel való szerves egységében egyszerre állandó és változó tényezője az egésznek.

Hazai körülmények között a társadalmi struktúra és a politikai élet demokratizmusa, az ifjúság mozgékony valóságával, gondjaival és elvárásaival számot vető döntési tényezők megteremtik annak lehetőségét, hogy az ifjúság ténylegesen részt vegyen a társadalmi élet tökéletesítésének folyamatában.

Abból kiindulva, hogy egész társadalmunk felelősséggel tartozik az ifjúság neveléséért és önmegvalósításáért, az összes nevelési tényezők összehangolásával párhuzamosan az ifjúság önnevelő szerepét kell hangsúlyoznunk. Az ifjúság saját társadalmi-politikai gyakorlatában a munka és tanulás révén, az ifjúsági szervezetekben folytatott tevékenysége alapján modellálja saját személyiségét.

Ebből a távlatból nézve az ifjúság társadalmi beilleszkedése nem gépies konformálódás, nem az adothoz való passzív alkalmazkodás, hanem az integrált és integráló, minden objektív és szubjektív feltétel dialektikus viszonya. Nem adaptálódás, hanem elkötelezettség.

Mert a szocializmusban is — és különösképpen a szocializmusban — az ifjúság társadalmi beilleszkedése tulajdonképpen azt jelenti, hogy a társadalmi változásokat előidéző tényezőként, a haladás tényezőjeként lép fel.

Ha tehát a valóságnak megfelelően az ifjúság sajátos társadalmi státusának elismerése mellett foglalunk állást, amelynek alapján fel lehet tárni az ifjúság helyét és sajátos mozgását a társadalmi átrétegződési folyamatban, nyilvánvaló, hogy el kell ismernünk ennek a státusnak sajátos attribútumait; rámutattunk már, miért nem tekintjük az ifjúságot egyszerű átmeneti életszakasznak. Ha elismerjük, hogy az ifjúságnak saját státusa

van, tehát társadalmi jellegzetességeinek bizonyos határok közt viszonylagos stabilitásáról beszélhetünk, erről az alapról pontosabban meghatározhatjuk, milyen az az *átmenetiség*, mely az ifjúság egész státus- és szerep-rendszerének sajátja. Valóban, a fiatalokra az jellemző, hogy átmeneti státusuknak megfelelő, adott időszakban mégis összefüggő szerepeket „próbálnak magukra“. A szerepek másik sajátossága, hogy egymás mellett léteznek, s ez a szerepeknek az ifjúságra oly jellemző sajátos „játékát“ eredményezi, melyben a szerepek vagy megfelelnek, vagy ellentmondanak egymásnak. A tanuló vagy az egyetemi hallgató státusa és szerepe a legtipikusabb ebben a tekintetben. Egyszerre őrzi meg eredeti társadalmi kategóriájának státusát, s lép be időlegesen új, sajátos szereplehetőségeket biztosító státusokba. Feltűnő, milyen kiemelkedő szerepet játszik az ifjúság homogenizálódásában az oktatási rendszer, különösen a szocializmus feltételei között, bár mint számos hazai felmérés bizonyítja, mind a homogenizálódás, mind az egyéni mobilitás a mi feltételeink között is bizonyos megnevelésekkel jár együtt, főleg ami a családi környezet hatását illeti. Akárhogy tekintjük is, nyilvánvaló, hogy az ifjúság számára nem kivételes eset, hanem szabályszerűség, hogy egyik átmeneti státusból a másikba lép, és hogy ezzel párhuzamosan *különböző konvergens és divergens szerepeket* tölt be, míg el nem jut a *felnőtt-szerephez*. Az ifjúság státus- és szerepsajátosságainak kutatása az egyik lehetséges — és véleményünk szerint szükséges — konkrét megközelítési módja a társadalmi átrétegződés általános vizsgálatának.

Muhi Sándor: Ellentmondás

